

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania H. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 30 listopada 2010 r.,

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- II. przyznaje adw. M.L. od Skarbu Państwa (kasa Sądu Okręgowego) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł powiększoną o podatek od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację H. M. od wyroku z dnia 10 lutego 2010 r. Sądu Okręgowego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21 maja 2009 r., którą odmówiono wnioskodawcy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

W skardze kasacyjnej wnioskodawcy zarzuciła: I. naruszenie przepisów postępowania, a to: 1) art. 5 w związku z art. 212 k.p.c., przez ich niezastosowanie

i brak ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu lub co najmniej pouczenia strony o możliwości domagania się jego ustanowienia w sytuacji, gdy zachodziło wysokie prawdopodobieństwo występowania (trwania) u tej strony zaburzeń psychicznych, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy oraz 2) art. 378 § 1 zdanie drugie w związku z art. 386 § 2 i art. 379 pkt 5 k.p.c., przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji; II. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 57 ust. 1 w związku z art. 107 i art. 12 ust. 1-3 oraz art. 13 ust. 1-3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 Nr 153, poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa emerytalna), przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie i stwierdzenie zaistnienia przesłanki „braku niezdolności do pracy” w rozumieniu tego przepisu jedynie w oparciu o ustalenie zdolności do pracy, bez uwzględnienia pozostałych kryteriów jej orzekania w sytuacji, gdy nie wykazano żadnych zmian w stanie zdrowia ubezpieczonej dotychczas niezdolnej do pracy oraz gdy Sąd co prawda dostrzegł potrzebę, lecz w ogóle nie rozpatrywał przesłanki zdolności do pracy w świetle zgodności z poziomem posiadanych kwalifikacji, możliwości wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowości przekwalifikowania zawodowego i nie rozważał predyspozycji psychofizycznych ubezpieczonej.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sadu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku całości i orzeczenie zgodnie z żądaniem odwołania.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniony został występowaniem w sprawie istotnych zagadnień prawnych wymagających odpowiedzi na pytania: 1) czy w świetle art. 5 i art. 212 k.p.c. nadana sądowi możliwość udzielania stronom występującym w sprawie bez profesjonalnego pełnomocnika potrzebnych wskazówek co do czynności procesowych oraz pouczenia ich o skutkach prawnych tych czynności i skutkach zaniedbań oznacza, w sytuacji oczywistej nieporadności strony i uzasadnionego podejrzenia - w świetle będącej w dyspozycji sądu dokumentacji medycznej ubezpieczonej i samego tylko przedmiotu postępowania (ubiegania się o rentę z tytułu niezdolności do pracy

z uwagi na stan zdrowia psychicznego) - występowania u niej zaburzeń psychicznych oraz wobec wagi (doniosłości) wchodzących w grę interesów strony dotyczących przyznania/ustania uprawnień z zakresu ubezpieczeń społecznych - może być rozumiana jako kategoryczny obowiązek sądu ustanowienia dla strony fachowego pełnomocnika lub co najmniej pouczenia jej o możliwości wystąpienia z żądaniem jego ustanowienia, a w przypadku odpowiedzi pozytywnej - rozstrzygnięcia, czy zaniechanie wypełnienia powyższego obowiązku prowadzi do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, co uzasadnia nieważność postępowania; 2) czy orzekając o niezdolności ubezpieczonego do pracy sąd ubezpieczeń społecznych jest władny procedować jedynie w oparciu o ustalenie samego faktu niezdolności do pracy, czy winien też tę zdolność badać w świetle posiadanych kwalifikacji, możliwości wykonywania dotychczasowej pracy, oceny jej rodzaju i charakteru, tj. w oparciu o wszystkie przesłanki przewidziane w art. 57 ust. 1 w związku z art. 107 i art. 12 ust. 1-3 i art. 13 ust. 1-3 ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne" (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004, nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51). W myśl utrwalonego orzecznictwa, nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym

orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Sformułowane przez skarżącą wątpliwości rodzące się - w jej ocenie - na tle art. 5 i art. 212 k.p.c. były wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, a zajmowane w tej kwestii jednolite stanowisko powoduje brak konieczności jego ponownego rozważania.

Zgodnie z art. 5 k.p.c. w razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata lub radcy prawnego niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. Z kolei z art. 212 k.p.c. wynika, że - jeżeli to możliwe - jeszcze przed wszczęciem postępowania dowodowego sąd powinien przez zadawanie pytań stronom ustalić, jakie z istotnych okoliczności sprawy są między nimi sporne i dążyć do ich wyjaśnienia. W razie uzasadnionej potrzeby może udzielić stronom niezbędnych pouczeń, a stosownie do okoliczności zwraca im uwagę na celowość ustanowienia pełnomocnika procesowego. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się zgodnie, że z przepisów tych wynika powinność sądu udzielenia wskazówek tylko w tych wyjątkowych przypadkach, kiedy strona - z uwagi na swoją nieporadność (np. z uwagi na chorobę psychiczną) i jednocześnie stopień skomplikowania sprawy - nie jest w stanie zrozumieć istoty prowadzonego postępowania i podjąć w związku z tym stosownych czynności procesowych (por. wyroki z dnia 23 marca 2005 r., I UK 220/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 495; z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95; z dnia 18 sierpnia 2009 r., I UK 74/09, LEX nr 530693 oraz postanowienie z dnia 23 lutego 2006 r., II CZ 140/05, LEX nr 515421). W wyroku z dnia 11 października 2002 r., V CSK 174/07 (LEX nr 438145) wprost wyjaśniono, że uzasadniona potrzeba udzielenia pouczeń występuje wówczas, gdy w procesie czynności procesowe podejmuje osoba nieporadna lub niemająca dostatecznej znajomości prawa, gdyż wówczas udzielenie pouczenia ma zapobiec nierówności między podmiotami postępowania, nie może natomiast naruszać bezstronności sądu. Jeżeli więc strona, mimo swojej niepełnosprawności, wykazuje w postępowaniu aktywność oraz znajomość prawa w stopniu wskazującym na umiejętne popieranie powództwa, to zarzut naruszenia art. 5 i art. 212 k.p.c. jest

nieuzasadniony. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się również jednolicie, że ewentualne naruszenie art. 5 i art. 212 k.p.c. nie powoduje nieważności postępowania, jeżeli strona miała możliwość występowania w postępowaniu i korzystała z tej możliwości (tak np. w wyroku z dnia 28 maja 2002 r., II UKN 250/01, LEX nr 149597 i z dnia 2 lutego 2011 r., I UK 293/10, LEX nr 811821 i orzeczenia w nim przywołane), a sąd nie jest obowiązany zwracać stronie uwagi na celowość ustanowienia pełnomocnika tylko z tego powodu, że rozpoznawana sprawa jest sprawą o ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, która - z racji przedmiotu rozpoznania - nie jest sprawą skomplikowaną ani pod względem faktycznym, ani prawnym (tak np. w wyrokach z dnia 12 maja 1998 r., II UKN 42/98, OSNAPiUS 1999 nr 9, poz. 319 i z dnia 28 marca 2000 r., II UKN 426/99, OSNAPiUS 2001 nr 16, poz. 523).

Wbrew stanowisku prezentowanemu w skardze, nie występuje również istotne zagadnienie prawne na tle wskazanych przez skarżącą przepisów prawa materialnego, gdyż orzecznictwo Sądu Najwyższego w kwestii przesłanek nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy jest bogate i ugruntowane. Już w wyroku z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 675/98 (OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 624), jaki zapadł pod rządami poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), Sąd Najwyższy wskazał, że ocena, czy pobierający rentę jest nadal niezdolny do pracy powinna uwzględniać aspekt biologiczny (medyczny) oraz obiektywną możliwość podjęcia przez niego dotychczasowego lub innego zatrudnienia, zgodnie z poziomem jego kwalifikacji, wykształcenia, wieku i predyspozycji psychofizycznych. Ta linia orzecznictwa jest kontynuowana także pod rządami obowiązującej ustawy emerytalnej. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że o niezdolności do pracy nie decyduje biologiczny stan kalectwa lub choroby, niemający wpływu na zdolność do pracy, lecz koniunkcja niezdolności do pracy z niezdolnością do przekwalifikowania się do innego zawodu (wyrok z dnia 14 czerwca 2005 r., I UK 278/04, LEX nr 375618); że niezdolność do wykonywania pracy dotychczasowej nie jest wystarczająca do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne usprawiedliwiają rokowanie, iż mimo upośledzenia organizmu

możliwe jest podjęcie innej pracy w tym samym zawodzie albo po przekwalifikowaniu zawodowym (wyrok z dnia 29 czerwca 2005 r., I UK 299/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 93); że istnienie schorzeń powodujących konieczność pozostawania w stałym leczeniu nie stanowi samodzielnej przyczyny uznania częściowej niezdolności do pracy, chociaż w pewnych okresach wymaga czasowych zwolnień lekarskich (wyrok z dnia 12 lipca 2005 r. II UK 288/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 99). W wyrokach z dnia 9 marca 2006 r., II UK 98/05 (OSNP 2007 nr 5-6, poz. 77) oraz z dnia 18 maja 2006 r., II UK 156/05 (Lex Polonica nr 1917665) Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy nie można wywodzić jedynie z przesłanek przewidzianych w art. 13 ustawy o emeryturach i rentach, bowiem odnoszą się one tylko do ustalania stopnia lub trwałości niezdolności do pracy. Te przesłanki nie mają znaczenia, jeżeli aspekt biologiczny (medyczny) wskazuje na zachowanie zdolności do pracy.

Sąd Najwyższy nie dostrzega w skardze kasacyjnej wystarczających argumentów przemawiających za odstępniem od tej wykładni, tym bardziej że treść uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazuje na to, iż skarżącej w rzeczywistości chodzi o ocenę prawidłowości stanowiska Sądu Apelacyjnego w przedmiocie ustalenia odzyskania przez nią zdolności do pracy, co sprowadza się do niedopuszczalnego w postępowaniu kasacyjnym kwestionowania ustaleń faktycznych, którymi Sąd Najwyższy jest związany w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.